

11. maj 2010

Evaluering af Århus Kommunes model for henvisning af skolebegyndere med dansk som andetsprog

Århus Kommune har siden 2006 henvist skolebegyndere med dansk som andetsprog og med et ikke uvæsentligt sprogstøttebehov til andre skoler end deres distriktsskole. Henvisningen af børn til modtagerskoler sker med udgangspunkt i Folkeskolelovens § 5, stk. 8, der giver mulighed for, at elever med dansk som andetsprog kan henvises til en anden skole end distriktsskolen, hvis det ved optagelsen på skolen vurderes, at eleven har et ikke uvæsentligt behov for sprogstøtte, og at det er pædagogisk påkrævet at henvise eleven til en anden skole end distriktsskolen. Vurderingen skal foretages ud fra en individuel vurdering af elevens sproglige behov. I Århus Kommune er loven udmøntet således, at hvis eleven har et ikke uvæsentligt behov for støtte i dansk som andetsprog, skal eleven henvises til en skole med op til 20 % elever med et ikke uvæsentligt sprogstøttebehov pr. årgang.

Henvisningen har til formål at sikre et målrettet undervisningstilbud på en skole med mange børn med dansk som modersmål, understøtte kulturmødet mellem eleverne i Århus Kommune samt sikre, at alle kommunens folkeskoler bidrager til integrationen af børn med dansk som andetsprog. Otte skoler har modtaget henviste elever siden modellens start i 2006 og er altså første generation af modtagerskoler (i alt er der 19 modtagerskoler i skoleåret 2009/2010).

Forvaltningen har fået konsulentfirmaet Brøndum & Fliess til at evaluere tiltaget på disse otte skoler. Dette notat præsenterer hovedresultaterne fra evalueringen.

Evalueringens fokus

Evalueringen har fokus på tre hovedområder:

1. De henviste elevers faglige udvikling med særlig fokus på elevernes dansksproglige udvikling
2. De henviste elevers trivsel og sociale integration på modtagerskolerne
3. Forældretilfredshed hos henholdsvis forældre til henviste elever og forældre til elever fra distriktet.

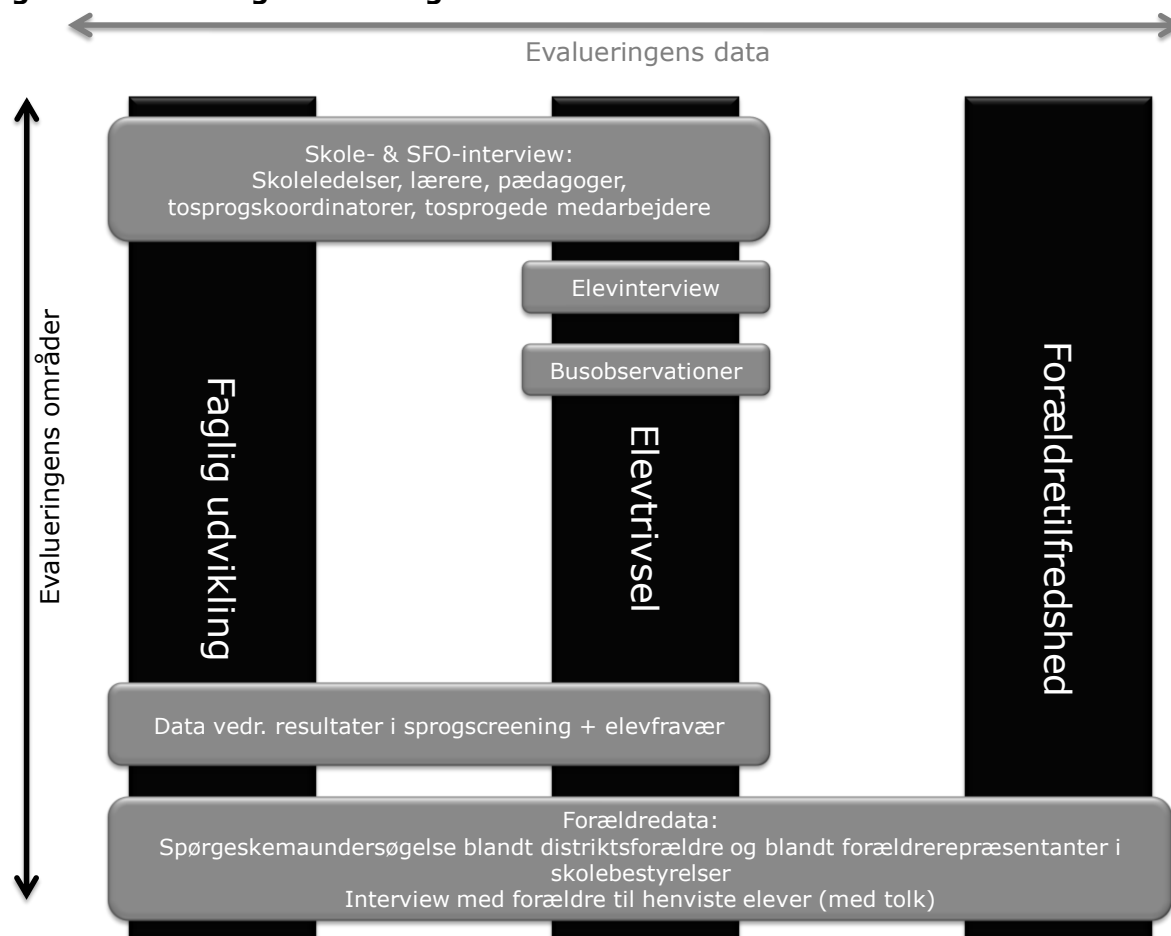
Evalueringens kilder og data

Til belysning af disse tre områder har evalueringen indsamlet en lang række forskellige data på de otte modtagerskoler. Nedenstående figur 1 illustrerer sammenhængen mellem evalueringens data og de tre hovedområder, som data belyser.

Der er gennemført interview med 95 henviste elever på 2. og 3. klasetrin (ud af 130 mulige) og 145 klassekammerater på 2. og 3. klasetrin. Forældre til henviste elever på 3. klasetrin er interviewet på deres hjemadresse, i alt 31 forældrebesøg ud af 50 mulige. Desuden er der gennemført interview med skoleledelser, klasselærere, pædagoger, tosprogede lærere, tosprogskoordinatore, børnehaveklasseledere, områdechefer og repræsentanter fra busselskaber (i alt 150 er interviewet).

Endvidere er gennemført en særskilt spørgeskemaundersøgelse blandt forældrerepræsentanter i skolebestyrelserne samt distriktets forældre til børn i 2. og 3. klasse på de otte modtagerskoler. I alt 537 forældre har svaret på spørgeskemaet. Endelig indgår materiale fra forvaltningen, i særlig grad statistisk elevmateriale samt skolernes kvalitetsrapporter.

Figur 1: Evalueringens data og områder

Evalueringens overordnede resultater

Overordnet peger evalueringen på en række positive resultater for henvisningsmodellen: De henviste elever er glade for deres skole og ikke mindst de henviste elevers forældre er positive over for barnets skolegang. De fleste af de henviste elever trives godt i skolen og har etableret kammeratskaber i skolen og SFO.

På de otte modtagerskoler viser en aktuel sprogscreening fra 2010 blandt de henviste elever i 3. klasse (omfattende 34 elever), at der siden 1. klasse er markant sproglig fremgang for 62 %, en forventelig sproglig fremgang for 32 %, mens 6 % af eleverne ikke har nogen sproglig fremgang.

Hvis vi ser på skoleudviklingen fra skolestart i 0. klasse til 3. klasse (44 elever) er der markant sproglig fremgang for 77 % af eleverne, en forventelig sproglig fremgang for 14 %, mens 9 % af eleverne ingen sproglig fremgang har haft.

Disse faglige resultater vidner om, at hovedparten af de henviste elever har udviklet deres sproglige dansksproglige niveau betydeligt.

Flertallet blandt forældrene til distrikts eleverne bakker op om den værdipolitiske dagsorden, der ligger bag fordelingen af elever med dansk som andetsprog til flere folkeskoler i kommunen, om end forældrene er delte på spørgsmålet.

Henvisningsmodellen har således vist sin styrke ved at lade børn med dansk som andetsprog gå på en skole med mange børn med dansk som modersmål, at understøtte kulturmødet mellem børn i Århus Kommune samt sikre, at kommunens folkeskoler generelt bidrager til integrationen af børn med dansk som andetsprog.

Samtidig er der dog stadig en række store udfordringer for modellen, som kræver en fortsat løbende og fokuseret indsats fra både skoler og forvaltning.

Således er der en mindre gruppe af de henviste elever, som endnu ikke har opnået en tilstrækkelig tilfredsstillende faglig udvikling. Ligeledes er der en gruppe af de henviste elever, hvis trivsel og sociale integration ikke er vellykket. På trivselsområdet spiller særligt busturen til og fra skole en negativ rolle for en del elever, med drillerier, uro og mobning i bussen. Busturen opfattes også af hovedparten af forældrene til de henviste elever som problematisk. Selv om forvaltningen har intensiveret sit fokus på at fremme ledsagerordningen i busser med særlig uro (ledsagerordningen betyder, at der ud over chaufføren tilknyttes en voksen, som kan bidrage til at sikre en tilfredsstillende afvikling af busturen) er der fortsat behov for et tættere samarbejde mellem skoler og busselskaber med henblik på at sikre en bustransport i god ro og orden.

Hvad angår forældrene til distriktseleverne bakker de på den ene side generelt op om det værdimæssige i modellen som sådan, mens der på den anden side er også er en gruppe af forældre, der er skeptiske over for at have deres eget barn i en klasse med elever med forskellige social og kulturel baggrunde.

De henviste elevers faglige udvikling

Generelt udviser de henviste elever faglig fremgang. Evalueringen har især fokuseret på elevernes dansksproglige udvikling. På dette område viser et flertal af eleverne en markant fremgang. Elevernes dansksproglige fremgang, dokumenteret gennem sprogscreeningen, understøttes af både lærere, pædagoger og forældre, der alle vurderer, at langt de fleste af de henviste elever er inde i en god faglig udvikling især med hensyn til udviklingen af deres danske sprog. Samtidig er det faglige niveau for de henviste elever dog meget forskelligartet, idet der både er elever, som hører til blandt de dygtigste i deres klasse, og elever som kræver en særlig indsats ud over sprogstøtte, herunder fx specialundervisning. Disse elever udgør et vigtigt fokusområde for skolerne, hvor også forældresamarbejdet er meget centralt.

Lærere og børnehaveklasseledere giver generelt udtryk for, at de i dag føler sig fagligt rustede til at modtage henviste elever bl.a. gennem det af forvaltningen udbudte kursus i dansk som andetsprog. Endvidere er det faglige ambitionsniveau generelt højt blandt lærerne på de otte modtagerskoler, hvilket også de henviste elever nyder godt af. Skolerne har også en tosprogskoordinator med yderligere efteruddannelse på området. Skolernes evne til at bringe tosprogskoordinatoren i spil som faglig sparringspartner og problemknuser i forhold til trivsel og social integration varierer dog betragteligt og udgør derfor på flere skoler en endnu ikke fuld udnyttet ressource.

Trivsel og social integration for de henviste elever

Generelt trives de henviste elever i skolen. De er glade for livet i klassen og glade for fagene. Et stort flertal af eleverne går i SFO, men indskrivningsprocenten er dog lavere end hos skolens distriktselever. Der er derfor en gruppe elever som mellem skoletiden og afhentning af bussen befinder sig i en form for gråzone, hvor de har svært ved at fylde tiden meningsfuldt ud. Skolerne har dog modtaget ressourcer til ventetidsaktiviteter for disse børn, fx lektiehjælp, men etableringen af disse tiltag er endnu ikke helt vellykket på alle skoler.

En relationsanalyse i seks 3. klasser med udgangspunkt i et klassebillede samt vore interview med henviste elever og deres klassekammerater i både 2. og 3. klasse understreger overordnet set, at de henviste elever har samme udbyggede relationer til kammerater både på skolen og i SFO, som distriktets elever. Når de enkelte elever spørges om, "hvem leger du med?" på skolen, skelner de typisk ikke med baggrund i etnicitet. De henviste elever angiver således for flertallets vedkommende det samme antal legekammerater på skolen og i SFO som distriktets elever og bliver samtidig angivet som legekammerat af samme antal klassekammerater som de øvrige elever. Derimod tæller barnets køn markant mere for relationsdannelsen, idet piger oftest leger med piger, og drenge oftest leger med drenge. Kønnets betydning for relationsdannelsen er fremherskende både for distriktets børn og for de henviste børn.

"Klassen" som gruppe inkluderer dermed de henviste børn og bidrager på den baggrund til en nedbrydelse af et parallelsamfund mellem ghetto og omverden. I skolen – og i SFO-tiden – leger de henviste børn typisk med distriktets børn, og dermed indgår begge parter i et kulturmøde og opbygger relationer imellem børn med anden etnisk baggrund end dansk og etnisk danske børn, som de ellers ikke ville have gjort.

Vore interview med de henviste elever understreger således, at henviste børn ikke ville have nær så mange legerelationer med etnisk danske børn, hvis ikke de havde været henvist til en modtagerskole. Dermed er de indledende skridt mod en nedbrydelse af kulturbarrierer taget og en øget integration er skabt.

Analysen af legerelationer dokumenterer et opmærksomhedspunkt i at få etableret en "bedste ven"-relation mellem henviste børn og distriktets børn. Elevinterview har flere gang vist, at distriktets børn ofte har en "bedste ven" i klassen, som bor tæt ved og/eller i mange tilfælde også har gået i samme dagtilbud. På samme måde har de henviste elever en "bedste ven" fra dagtilbuddet og tæt ved hjemmet, som der ikke kan leges med i skoletiden. Dermed er de stærkeste relationer til bedste ven hyppigere defineret for de henviste elever gennem et tilhørsforhold til en ven i distriktet, frem for på skolen og i SFO.

Et andet opmærksomhedspunkt er de henviste elevers relationer til kammerater efter afslutning af SFO. Efter skole- og SFO-tid tager de fleste henviste elever hjem, mens distriktets børn hyppigere indgår i legeaftaler. De henviste børn indgår ikke i samme omfang i legeaftaler efter endt SFO-tid, hvilket erfaringsvist i både afslutning af indskoling og på mellemtrin bliver en stadig vigtigere del af relationsopbygningen mellem børnene. Fokus på at fremme legeaftaler mellem henviste elever og distriktets elever efter SFO-tid er således centralt i forhold til at sikre en udbygning af relationerne mellem henviste børn og distriktets børn – og dermed fremme integrationen af børnene.

Den stærkeste trivselsmæssige udfordring hænger dog sammen med elevernes bustur til og fra skole, som for en del elever er ganske lang. Under busturene opstår der ofte konflikter, mobning og uro, som især går ud over bestemte elever. Det er ikke muligt for buschaufføren at forhindre dette, da vedkommende samtidig skal føre bussen, og der er typisk ikke andre voksne med bussen. Der ligger således en stor opgave i at sikre, at disse busture bliver en mere positiv oplevelse for eleverne. Det vurderes, at en systematisk og vedvarende anvendelse af ledsagerordningen er påkrævet.

Forældretilfredshed

Forældre til de henviste elever

Forældrene til de henviste elever har et stærkt fokus på deres børns dansksproglige udvikling. De oplever, at skoletilbuddet har været positivt for deres barns udvikling. Denne udvikling er afgørende for at kunne fastholde eleverne på modtagerskolen, idet mange forældre fremfører, at så længe deres barn sprogligt, fagligt og trivselsmæssigt udvikler sig positivt, ønsker de ikke at flytte barnet tilbage til distriktsskolen, når de har opnået frit skolevalg.

På det trivselsmæssige område er mange forældre dog utilfredse med forløbet af deres barns bustur til og fra skole. Flere forældre har oplevet, at deres barn beretter om voldsomme episoder, grimt sprog, generel uro og mobning i bussen. Evaluators observationer fra busturene bekræfter, at der er problem på dette område med negativ effekt på elevernes trivsel. Samtidig fremhæver flere forældre, at bustransporten er nødvendig, hvis deres barn skal blive på modtagerskolen, idet de ikke selv har mulighed for at transportere barnet frem og tilbage.

Forældre til distriktselever på 2. og 3. klassetrin

Overordnet er forældrene til distriktseleverne meget tilfredse med deres barns skole – helt op i mod 90 % af forældrene er tilfredse eller meget tilfredse med skolen. Knap halvdelen af forældrene er enige i, at deres skole skal bidrage til integrationen af elever med dansk som andetsprog. På det værdipolitiske felt bakker forældrene altså op om modellen. Mange forældre bakker også konkret op ved at køre de henviste elever i forbindelse med sociale arrangementer som fødselsdage og legeaftaler.

Der er dog en gruppe forældre, som er frustrerede over uro i undervisningen og pauser, som de mener, bl.a. hænger sammen med de henviste elever. Således mener kun godt en fjerdedel af forældrene, at det har været socialt positivt at have et barn i en klasse med elever, der har forskellige kulturelle og sociale baggrunde. Det er vigtigt at tage denne frustration alvorligt, idet den påvirker forældrenes fremtidige opbakning både til skolen og til at rumme elever fra andre distrikter med en anden baggrund end den typiske for eleverne fra skoledistriktet. Skolen må i denne sammenhæng fremstå i en aktiv, handlende rolle med en høj grad af information til forældrene.

Forskelle og ligheder på de otte modtagerskoler

Evalueringen viser, at der er en række ligheder mellem de otte evaluerede modtagerskoler. Samtidig har der på skolerne været en række forskelle på, hvordan man har løftet opgaven med de henviste elever. Her er især skoleledelsens engagement og synlighed af stor betydning. Således er det tydeligt, at på de skoler, hvor skoleledelsen er gået meget aktivt til værks i forhold til information, udbredelse og lokal etablering af modellen, udviser lærere og pædagoger en markant større gejst og et større engagement over for arbejdet med modellen og de henviste elever.

Der er tale om en ny og kompliceret opgave for modtagerskolerne, som ikke tidligere har haft et større antal elever med dansk som andetsprog. Derfor kræver det en stærk opmærksomhed fra skolelederens side og en markant understøttelse af opgaveløsningen fra forvaltningens side.

Fremadrettede fokuspunkter

Der er udarbejdet en skolerapport til hver af de otte modtagerskoler med henblik på at inspirere til handling i forhold til de enkelte skolars særlige udfordringer. Endvidere har forvaltningen taget initiativ til at fremme ledsagerordningen, når der opstår problemer på busturene.

Ligeledes er det fremadrettet centralt at have fokus på at undgå en stigmatisering af de henviste elever som gruppe, dels ved at skolen handler aktivt ved eventuelle sociale og adfærdsmæssige problemer, dels ved at skolen sikrer de henviste elevers faglige progression, så flere og flere elever lever op til skolens høje faglige ambitionsniveau.

Hvis distriktets forældre i højere grad bliver overbeviste om, at der er læringsmæssig fordel forbundet med henvisningen af elever med dansk som andetsprog, peger evalueringen på, at der dermed er mulighed for at skabe større opbakning til henvisningen af elever med dansk som andetsprog. Observationsmaterialet "Kick på sproget" er det materiale, Århus Kommune har udviklet til at følge de henviste elever, og som dermed er skolernes redskab til løbende at evaluere indfrielsen af de bindende trin- og slutmål i undervisningen i dansk som andetsprog. Tilmed kan observationsmaterialet anvendes til en bredere kreds af elever. Der er således potentielt en afsmittende læringsmæssig positiv effekt af at have henviste elever i klassen set i forhold til de klassekammerater, der har særlige behov for sproglig udvikling.